

національних економічних систем. Процес, відносини, суб'єкти, об'єкти, рівні та механізми управління є тими ознаками, що формують глобальну економіку нанотехнологій.

Зауважимо, що перспективними є дослідження в галузі бебі-економіки, формування економіки людини як єдиної системи та розвиток економіки нанотехнологій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балабанов В., Балабанов И. Нанотехнологии. Правда и вымысел. М.: ЭКСМО, 2017. 530 с.
2. Киреев В. Нанотехнологии: история возникновения и развития // Наноиндустрия. 2008. № 2. С. 2–10.
3. Клейнер Г.Б. Нанoeкономика. // Вопросы экономики, 2004. № 12., с. 1–17.
4. Мікроекономіка: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 679с. С. 16–17.
5. Сви́диненко Ю. Нанотехнологии в нашей жизни. // Наука и жизнь, 2018 № 1, с. 13–31. URL: <http://www.nkj.ru/archive/articles/1239/>
6. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. М.: Прогресс, 1982. 455 с.
7. Arrow K. Reflection of the essays. In: Arrow and the Foundations of the Theory of Economic Policy / Ed.: G.R. Feiwel. L.: Macmillan. 1987. № 12, с. 1–17.

УДК 336.02

Стахорська С.І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної
економіки та менеджменту ЗЕД*

*Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця*

ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД

Розглянуто теоретичні підходи до визначення сутності понять «зовнішньоекономічна діяльність», «фінанси зовнішньоекономічної діяльності», «фінансове регулювання зовнішньоекономічної діяльності». Виділено елементи фінансового регулювання ЗЕД та їх взаємозв'язок із фінансами ЗЕД; суб'єкти та об'єкти регулювання ЗЕД відповідно до рівнів управління; основні методи й інструменти фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, фінанси зовнішньоекономічної діяльності, фінансове регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зовнішньоекономічні відносини.

Стахорская С.И. ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОПРЕДЕЛЕНИЮ СУЩНОСТИ ФИНАНСОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ВЭД

Рассмотрены теоретические подходы к определению сущности понятий «внешнеэкономическая деятельность», «финансы внешнеэкономической деятельности», «финансовое регулирование внешнеэкономической деятельности». Выделены элементы финансового регулирования ВЭД и их взаимосвязь с финансами ВЭД; субъекты и объекты регулирования ВЭД в соответствии с уровнями управления; основные методы и инструменты финансового регулирования внешнеэкономической деятельности субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, финансы внешнеэкономической деятельности, финансовое регулирование, внешнеэкономические отношения.

Stakhorska S.I. THEORETICAL APPROACH TO DETERMINATION OF THE CONTINGENCY OF FINANCIAL REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES

Theoretical approaches to the definition of the essence of the concepts of «foreign economic activity», «finances of foreign economic activity», «financial regulation of foreign economic activity» was dispersed. Elements of financial regulation of foreign economic activity and their relationship with the finances of foreign economic activity were determined. Subjects and objects of regulation of foreign economic activity in accordance with the levels of management were determined. The basic methods and instruments of financial regulation of foreign economic activity of economic entities were determined.

Keywords: foreign economic activity, finances of foreign economic activity, financial regulation, external economic relations.

Постановка проблеми. Нині процеси глобалізації, інтернаціоналізації сучасного світового господарства, формування світових товарів та фінансових ринків, зростання міжнародної економічної інтеграції зумовлюють зростання ролі зовнішньоекономічної діяльності як для країни у цілому, так і для окремих суб'єктів господарювання. У процесі активізації інтеграції країн, регіонів, виробництв, технологій, міжнародної капіталізації ринків важливим завданням суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності є володіння інструментами розвитку та підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності, що, своєю чергою, потребує мобілізації значних ресурсів, а саме фінансових, людських, матеріальних, виробничих, управлінських тощо. Одним із найважливіших напрямів є підвищення ефективності викорис-

тання та формування фінансового ресурсу під час здійснення зовнішньоекономічних операцій.

Фінансова діяльність суб'єктів, які функціонують в умовах вільного ринку, має певну специфіку та набула характерних рис, тому суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності повинні враховувати правила зовнішньоекономічної діяльності під час організації фінансового аспекту, що зумовлює чітке розуміння та ефективне застосування механізму проведення розрахунків та фінансування операцій. Фінансові аспекти зовнішньоекономічної діяльності полягають у забезпеченні якісного та повного фінансування та своєчасного отримання доходів від її здійснення, що зумовлює виникнення дискусій серед учених стосовно процесу фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Існують

різні підходи до визначення сутності та змістовності самого процесу та понять, що відображають фінансові аспекти реалізації зовнішньоекономічної діяльності. Для формування ефективного фінансового механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності важливим є теоретичний аналіз економічного змісту сутності понять, що відображають процес фінансового регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань у сфері фінансів суб'єктів господарювання в процесі зовнішньоекономічної діяльності займалися такі науковці, як: О. Бречко, В. Булана, О. Детярьов, Г. Дурицька, В. Крупін, О. Мусієнко, В. Опарін, В. Пластун, О. Соловійова, П. Стецюк, Г. Філіна, Я. Жаліло. Значний внесок в аналіз теоретичних аспектів здійснення зовнішньоекономічних операцій, способів фінансування зв'язків зробили такі вчені, як Е. Доллан, Р. Кембелл, Ж. Перар, П. Роуз. Інституційні аспекти реалізації форм фінансових розрахунків та перспектив їх розвитку вивчали В. Батрименко, О. Береславська, Л. Красавіна, О. Ляхова, А. Савченко, М. Олексієнко, К. Шміттофф та ін. Питаннями у сфері фінансового забезпечення розрахункових відносин займаються О. Ареф'єва, В. Базилевич, М. Білик, О. Кириченко, М. Клапків, В. Мочерний, І. Лютий, Л. Руденко, О. Філімоненко, Роботи П. Григорука, В. Лопатовського, І. Можанової, А. Свідерської присвячені вивченню проблем управління ризиками в процесі зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць пов'язаних з аналізом теоретичних аспектів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, питання підвищення її ефективності залишаються актуальними, що зумовлює насамперед формування обґрунтованого теоретичного підґрунтя фінансового регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Мета статті полягає у систематизації понятійно-категоріального апарату у сфері фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням рівнів управління.

Для досягнення поставленої мети в межах даного дослідження сформульовано та вирішено такі завдання:

- уточнити зміст поняття «зовнішньоекономічної діяльності»;

- визначити сутність категорії «фінанси ЗЕД» із визначенням суб'єктів та об'єктів регулювання ЗЕД;

- уточнити зміст поняття «фінансове регулювання зовнішньоекономічної діяльності» з урахуванням сукупності фінансових методів, форм, інструментів, засобів та важелів впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення поставленого завдання, а саме визначення сутності та змісту поняття «фінансове регулювання зовнішньоекономічної діяльності», визначимо сутність понять «зовнішньоекономічна діяльність» та «фінанси зовнішньоекономічної діяльності».

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності зумовлений децентралізацією міжурядових зв'язків та переходом зовнішньоекономічної діяльності на рівень суб'єктів господарювання. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зовнішньоекономічною діяльністю є діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [1]. У цьому визначенні ґрунтовно визначається перелік різновидів діяльності, але при цьому не визначено кон-

кретні напрями діяльності. Своєю чергою, Господарський кодекс України визначає ЗЕД як господарську діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та (або) робочою силою [2], тобто у цьому визначенні залишаються нерозглянутими фінансові операції. І. Багірова визначає суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (притаманна частіше підприємствам, а не всім суб'єктам господарювання, яким, зокрема, є й держава), але не враховано вибір напрямів ведення ЗЕД.

В. Бурмістров та К. Холодов [3] у визначенні конкретизували різновиди діяльності ЗЕД та можливі форми її прояву, але не розглянуто внутрішньодержавні відносини. Більш повне визначення зовнішньоекономічної діяльності з визначенням різновидів ведення ЗЕД та відповідного визначенню, наведеному в Законі «Про зовнішньоекономічну діяльність», представлено Г. Дроздовою, яка під зовнішньоекономічною діяльністю розуміє діяльність суб'єктів господарської діяльності України (частіше підприємств) та іноземних суб'єктів господарської діяльності (іноземних підприємств), яка базується на взаємовідносинах і здійснюється або на території України, або за її межами [4]. Однак у цьому визначенні ЗЕД підприємств ототожнюються передусім зі здійсненням експортних та імпорتنих торговельних операцій, але важливо враховувати, що кожне підприємство може вибрати будь-який різновид ведення ЗЕД, а саме: експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили; надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності; наукову, науково-технічну, науково-виробничу, виробничу, навчальну і іншу кооперацію з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовку спеціалістів на комерційній основі; міжнародні фінансові операції; кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності; спільну підприємницьку діяльність; організацію та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів; операції щодо придбання, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку тощо [5].

Проаналізувавши підходи авторів до визначення сутності поняття, можна зробити висновок, що воно охоплює досить широке коло об'єктів та може бути розділене на сегменти відповідно до критеріїв та ознак. При цьому доцільним є не розгляд окремих зазначених напрямів, а аналіз їх взаємодії, що зумовить збільшення суб'єктів ЗЕД, появу нових форм та методів реалізації, ускладнення зовнішньоекономічних операцій.

Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність охоплює широкий комплекс господарських, виробничих, кредитних, валютно-фінансових і правових взаємин. Фінансовий механізм у галузі міжнародних економічних відносин виступає засобом реалізації фінансової політики держави та полягає у забезпеченні якісного і повного фінансування зовнішньоекономічної діяльності, а також своєчасного отримання доходів від її здійснення [6], тому фінанси у сфері зовнішньоекономічної діяльності мають значний вплив на економічні інтереси учасників ЗЕД та є стимулом розвитку міжнародної економічної інтеграції.

У процесі реалізації ЗЕД важливим є досягнення мети (а саме зовнішньоекономічна діяльність повинна бути джерелом збільшення національного доходу понад рівень його внутрішньодержавного форму-

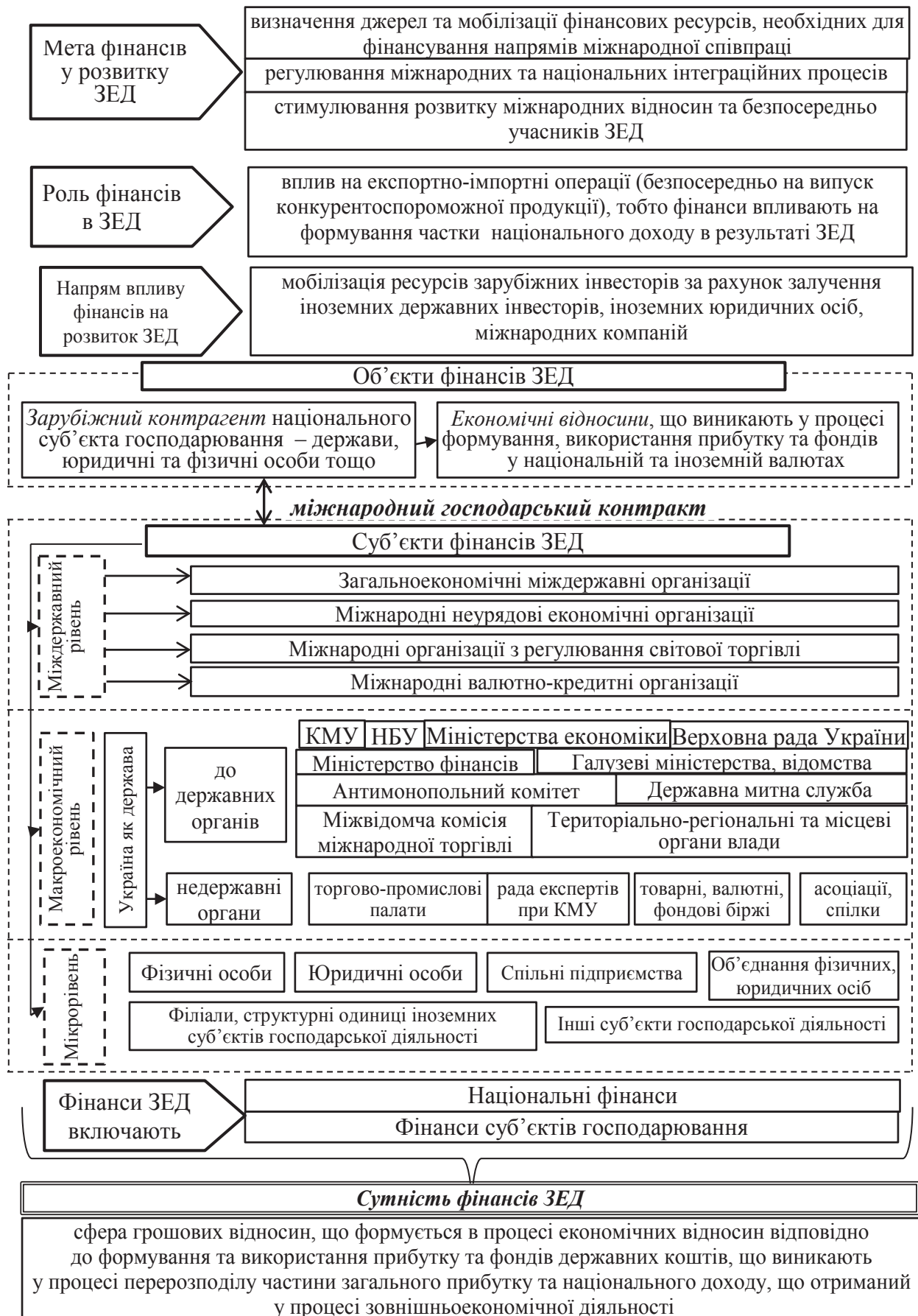

Рис. 1. Вплив складових елементів фінансового регулювання на формування сутності категорії «фінанси ЗЕД»

вання), що можливо лише під час реалізації завдань для досягнення мети, що неможливо без ефективних фінансів. Для детального аналізу визначення категорії «фінанси ЗЕД» визначено складники, які формують та визначають напрям фінансової діяльності.

Фінанси є специфічною економічною категорією ЗЕД, що виникає для розподілу вартості в процесі руху вартості в грошовій формі, зі створенням та використанням різних валютних фондів.

За економічним змістом фінанси ЗЕД – це сукупність суспільних відносин, у процесі функціонування яких формуються й використовуються фонди валютних коштів, необхідних для задоволення потреб суспільства [7].

У процесі управління та регулювання ЗЕД фінансові аспекти займають пріоритетне місце, від них залежать своєчасність, повнота та ефективність фінансового забезпечення господарської діяльності і розвитку підприємства, виконання фінансових зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання. Основними напрямками фінансової складової ЗЕД є фінансове прогнозування та планування; оперативна, поточна фінансово-економічна робота.

Отже, фінанси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності – це сукупність економічних відносин щодо формування та використання прибутку та фондів грошових коштів, які виникають у процесі перерозподілу частини суспільного продукту та національного доходу між учасниками ЗЕД (Україною як державою та іншою державою) та іншими інституційними одиницями (суб'єктами господарювання, домогосподарства).

Проведений аналіз впливу складових елементів фінансового регулювання зумовлює необхідність дослідження ЗЕД як об'єкта фінансового регулювання, при цьому важливим є урахування рівнів її реалізації. Головним об'єктом фінансового регулювання є ЗЕД суб'єктів господарювання, що зазнає регулюючого впливу від суб'єктів макро- і мезорівнів, якими є державні органи (державне регу-

лювання) та недержавні органи регулювання (асоціативне регулювання), а також безпосередньо від суб'єктів мікрорівня – суб'єктів ЗЕД (саморегулювання) [6]. При цьому головним суб'єктом є держава, оскільки вона здійснює вплив на суб'єктів господарювання, які функціонують у сфері ЗЕД, а також на зовнішньоекономічні зв'язки регіонів та галузей національної економіки.

Під сутністю фінансового регулювання розуміють певну сукупність важелів фінансового характеру щодо впливу на діяльність суб'єктів господарювання, у тому числі й на ЗЕД [8], оскільки відповідне регулювання розглядається як підсистема фінансового механізму [9], як одна зі сфер економічного регулювання. Існує велика кількість підходів до визначення сутності фінансового регулювання ЗЕД, що зумовлено різним проявом регуляторного впливу на ЗЕД як на суб'єкт регулювання (табл. 1).

Проаналізувавши наукові погляди до визначення сутності фінансового регулювання ЗЕД як об'єкту регулювання визначено, що науковці виділяють ЗЕД суб'єктів господарювання [11; 13; 14]; фінансові відносини щодо здійснення ЗЕД [6; 7; 9]; діяльність суб'єктів у сфері зовнішньоекономічних зв'язків [10; 13]; зовнішньоекономічну діяльність систем [13; 14].

Найпоширенішим підходом до визначення є розгляд фінансового регулювання як сукупність певних методів, важелів та інструментів впливу на ЗЕД, але за такого підходу не враховуються взаємозв'язки між інструментами, що є недоліком даного підходу. Процес фінансового регулювання представлений як ієрархічна система, відповідно до якої виникає потреба в наявності кількох рівнів регулювання, серед яких науковцями відзначаються: рівень країни, рівень регіону, рівень підприємства [6]; макроекономічний рівень, окремі галузі національної економіки, мікрорівень [15]; міжнародний, загальнодержавний, регіональний [8]; мікро-, макро- і мегарівні [16]. Під фінансовими регулюванням ЗЕД розуміється сукупність фінансових впливів на суб'єкти господарювання, при цьому важливим є розмеж-

Таблиця 1

Наукові погляди на сутність процесу фінансового регулювання ЗЕД

Автор	Визначення категорії «фінансове регулювання ЗЕД»
В. Васюренко [6]	Сукупність фінансових інструментів, які узагальнюють низку впливів, що виникають унаслідок фінансових відносин із приводу здійснення ЗЕД і за допомогою яких створюються фінансові передумови та стимули розвитку суб'єктів господарювання, що відбивається на русі відповідних фінансових потоків
Г. Дурицька [10]	Сукупність економічних форм, методів та інструментів, за допомогою яких стимулюється, координується і регламентується діяльність суб'єктів у сфері зовнішньоекономічних зв'язків відповідно до цілей та завдань
Л. Колінець, Д. Штефаніч [11]	Сукупність усіх засобів і методів, що спрямовані на заохочення зовнішньої торгівлі та збільшення зовнішньоторговельного обороту країни, просування вітчизняних товарів на іноземні ринки та забезпечення вітчизняної промисловості іноземними інвестиційними ресурсами з урахуванням принципів економічної безпеки
Л. Письмаченко [12]	Це певна система заходів, що здійснюються шляхом реалізації принципів і завдань, які формують переважно митну політику держави
Г. Самойлов [7]	Сукупність впливів фінансових відносин на суб'єкти господарювання, які діють або по лінії управління рухом фінансових ресурсів, або по лінії ринкових відносин, які пов'язані з визначенням витрат і результатів діяльності
О. Бречко [9]	Сукупність фінансових інструментів, за допомогою яких створюються фінансові передумови та стимули розвитку суб'єктів господарювання відповідно до їх цілей та завдань
В. Крупін [13]	Сукупність економічних й адміністративних методів, важелів та інструментів, що в поєднанні здійснюють регулюючий і стимулюючий вплив на зовнішньоекономічну діяльність через створення сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності систем і конкурентоспроможності їх продукції на основі впровадження інновацій для ефективного використання їх експортного потенціалу та розширення зовнішніх ринків збуту вітчизняної високотехнологічної і наукоємної продукції з високою часткою доданої вартості
В. Мацьків [14]	Певна цілісна діалектична сукупність взаємозумовлених і взаємопов'язаних методів, форм та інструментів впливу на зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання для забезпечення макроекономічної рівноваги й моніторингу стану економіки на кожному конкретному етапі її розвитку.

ування зовнішніх та внутрішніх впливів на ЗЕД, тобто вважається, що регулювання можливе не лише з боку держави, а й з боку суб'єктів господарювання.

Поширеним є підхід до визначення сутності не тільки залежно від рівнів управління, а й урахування суб'єктів та об'єктів фінансового регулювання ЗЕД, які безпосередньо беруть участь у ЗЕД. Можна узагальнити, що на глобальному рівні під фінансовим регулюванням ЗЕД варто вважати комплекс міжнародних економічних відносин між країнами, що реалізується у вигляді глобалізації світових економічних відносин; на рівні зовнішньоекономічних зв'язків проявляється в процесі реалізації міжнародної регіональної інтеграції та діяльності регіональних інтеграційних угруповань; на макrorівні – через регулювання зовнішньоекономічних зв'язків між країнами; на мезорівні – через управління зв'язками між окремими галузями промисловості різних країн світу; на макrorівні – через сукупність здійснюваних ними зовнішньоекономічних операцій, єдність виробничо-господарських, організаційно-економічних і комерційних функцій підприємств під час функціонування на зовнішньому ринку.

Частина науковців розглядає визначення фінансового регулювання ЗЕД у широкому розумінні, тобто ототожнює фінансове регулювання із системою економічних відносин, зовнішньоекономічних зв'язків, характер яких визначає стратегію ЗЕД.

Таким чином, фінансове регулювання зовнішньоекономічної діяльності є сукупністю взаємопов'язаних методів (тарифних, нетарифних, валютних, податкових, грошово-кредитних, страхування), форм (фіскальна, валютна, кредитна, бюджетна політика та засади розвитку страхового ринку) та інструментів впливу (процентна ставка, норма резервування, правила оперування із валютною виручкою, податки, страхування експорту) на зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання для забезпечення макроекономічної рівноваги. У цьому визначенні підкреслюються взаємозв'язки між елементами фінансового регулювання та їх важливість для забезпечення сталості розвитку економіки.

Висновки. Ефективна взаємодія економіки України та світового господарства зумовлює зростання ролі зовнішньоекономічних відносин, а отже, підвищується значення властивих державі функцій з їх регулювання, особливо функції фінансового регулювання, яка належить до економічних заходів оперативного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Проведений аналіз підходів до визначення сутності поняття, що є складниками процесу фінансового регулювання ЗЕД, дав можливість структурувати категорії та дати обґрунтовані визначення з урахуванням рівнів реалізації ЗЕД, суб'єктів та конкретизувати об'єкти фінансового регулювання ЗЕД на кожному із цих рівнів.

Фінанси зовнішньоекономічної діяльності використовуються для інтеграції країни в світову економіку, оскільки фінансовий механізм, що складається у сфері міжнародних економічних відносин, виступає як засіб реалізації фінансової політики держави у сфері ЗЕД, що зумовлює вплив на економічні інтереси учасників міждержавних зв'язків та виступає як стимул розвитку міжнародної економічної інтеграції. Специфіка ж фінансового регулювання зовніш-

ньоекономічної полягає у концентрації саме фінансів у сфері ЗЕД, що характеризується застосуванням сукупності фінансових методів, форм, інструментів, засобів та важелів впливу.

Подальшими перспективами досліджень у розглянутому напрямі є формування ефективного механізму державного регулювання у сфері ЗЕД.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). 1991. № 29. Ст. 377; редакція від 1 березня 2017 р., підстава 1724-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-12/page>.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (з подальшими змінами). Відомості Верховної Ради (ВВР). 2003. №№ 18–22. Ст. 144.
3. Бурмистров В.Н., Холопов К.В. Внешняя торговля Российской Федерации. М.: Юристъ, 2001. 384 с.
4. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посіб. для студ. ВНЗ. К.: ЦУЛ, 2004. 247 с.
5. Дяконова І.І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи України: монографія. Суми: Університетська книга, 2007. 400 с.
6. Васюренко В.О. Теоретичні засади сутності та змісту фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2011. № 1(10). С. 75–78.
7. Самойлов Г. Финансовые отношения как инструмент государственного регулирования экономики. Государственная служба. 2002. № 4(18).
8. Кравченко Л.А. Державне фінансове регулювання економіки в умовах ринкової трансформації: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.01.01 «Економічна теорія». К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2002. 18 с.
9. Бречко О.В. Фінансовий механізм державного регулювання економіки регіону (на прикладі Тернопільської області): автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.02.03 «Організація управління, планування і регулювання економікою». К.: КНЕУ, 2004. 24 с.
10. Дурицька Г.В. Економічне регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислового виробництва: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Львів: Ін-т регіональних досліджень НАНУ, 2007. 26 с.
11. Колінець Л.Б. Стимулювання зовнішньоекономічної діяльності фінансово-кредитними інструментами. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Економіка». 2004. № 16. С. 125–129.
12. Письмаченко Л.М. Механізм реалізації митної політики держави у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Економіка та держава. 2007. № 11. С. 64–66.
13. Крупін В.С. Механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності територіально-виробничих систем: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Львів: Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2008. 24 с.
14. Мацьків В.В. Теоретичні основи фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів... 8. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна; 2-е изд., доп. и перераб. М.: Ин-т новой экономики, 1997. 864 с.
15. Береславська О.І. Механізм валютного регулювання в Україні: автореф. дис. ... докт. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»; Держ. податк. служба України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. К., 2011. 31 с.
16. Почерніна Н.В. Інститути регулювання зовнішньоекономічної діяльності на макrorівні. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2013. № 3. С. 159–162.